

XÂY DỰNG ĐỘI NGŨ GIẢNG VIÊN CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC THỜI KỲ CÁCH MẠNG CÔNG NGHIỆP 4.0

PHẠM THỊ HƯƠNG*

Đội ngũ giảng viên là một trong những thành tố cơ bản quyết định đến chất lượng giáo dục - đào tạo, nghiên cứu khoa học và sự phát triển của các trường đại học. Chính vì vậy, xây dựng đội ngũ giảng viên đại học là nhiệm vụ cấp thiết cần được tập trung giải quyết, tạo động lực thực hiện thành công sự nghiệp đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục - đào tạo. Để thực hiện sứ mệnh này các trường đại học cần chú trọng xây dựng đội ngũ giảng viên năng động, dám đổi mới, sáng tạo, có trình độ chuyên môn tốt, phương pháp giảng dạy tích cực, góp phần nâng cao chất lượng giảng dạy, thích ứng tốt với cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 và đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của thực tiễn đất nước.

Từ khóa: Đội ngũ giảng viên; xây dựng đội ngũ giảng viên; giáo dục đại học; cách mạng công nghiệp 4.0.

The contingent of lecturers is one of the key factors determining the quality of education and training, scientific research and the university development. Therefore, building a contingent of university lecturers is an urgent task that needs to be focused to provide dynamics for the successful implementation of the fundamental and comprehensive education and training reform. To accomplish this mission, universities should build a contingent of active, innovative and creative lecturers with professional qualifications, good expertise, active teaching methods, efforts to improve teaching qualities, adaptive to the industrial revolution 4.0, and capable of meeting the increasing requirements of the country's practice.

Keywords: Contingent of lecturers; development of the contingent of lecturers; higher education; industrial revolution 4.0.

NGÀY NHẬN: 10/9/2022

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 21/10/2022

NGÀY DUYỆT: 16/11/2022

1. Đặt vấn đề

Trong bối cảnh cuộc cách mạng công nghiệp (CMCN) 4.0 đã và đang có ảnh hưởng trực tiếp đến mọi lĩnh vực của đời sống xã hội. Đặc biệt, giáo dục đại học (GDĐH) đang chịu sự chi phối và tác động mạnh mẽ của CMCN 4.0, bởi đây là nơi trực tiếp đào tạo nguồn nhân lực có khả năng thích ứng với những yêu cầu mới. Vì vậy, các trường cần có

định hướng cụ thể thích ứng với thời cuộc, trong đó có sự thay đổi tư duy về giáo dục, đổi mới mô hình, chương trình và phương thức đào tạo theo hướng hiện đại, nâng cao chất lượng giảng dạy và trong nghiên cứu khoa học (NCKH).

* ThS, Trường Đại học Thương mại, Hà Nội

2. Thực trạng đội ngũ giảng viên ở các trường đại học hiện nay

Thực hiện Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 04/11/2013 của Ban Chấp hành Trung ương (khóa XI) về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, đáp ứng nhu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế. Tiếp đến tại Đại hội lần thứ XIII của Đảng nhấn mạnh: “Tạo đột phá trong đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo. Tiếp tục đổi mới đồng bộ mục tiêu, nội dung, chương trình, phương thức, phương pháp giáo dục và đào tạo theo hướng hiện đại, hội nhập quốc tế, phát triển con người toàn diện, đáp ứng những yêu cầu mới của phát triển kinh tế - xã hội, khoa học và công nghệ, thích ứng với cuộc cách mạng công nghiệp 4.0”¹. Trong đó, tập trung nâng cao chất lượng đội ngũ nhà giáo, coi đây là khâu then chốt trong đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo.

Sau hơn 36 năm đổi mới, Đảng, Nhà nước ta coi trọng công tác GDĐH và từng bước phát triển về quy mô, đa dạng hóa về hình thức đào tạo; bước đầu điều chỉnh cơ cấu hệ thống, cải tiến chương trình, quy trình đào tạo và huy động được nhiều nguồn lực xã hội. Chất lượng GDĐH ở một số ngành, lĩnh vực, cơ sở GDĐH có những chuyển biến tích cực, từng bước đáp ứng yêu cầu phát triển kinh tế - xã hội.

Về trình độ chuyên môn, nghiệp vụ, năng lực hoạt động của đội ngũ giảng viên (ĐNGV) các trường đại học từng bước được nâng lên về mọi mặt, góp phần tích cực vào quá trình đổi mới. Theo thống kê của Bộ Giáo dục và Đào tạo, năm học 2019 - 2020, Việt Nam có 73.132 giảng viên công tác tại 237 trường đại học, học viện, 37 viện NCKH, 33 trường cao đẳng sư phạm và 2 trường trung cấp sư phạm, trong đó có: 21.977 giảng viên có trình độ tiến sỹ, chiếm 30%, 44.119 giảng viên có trình độ thạc sỹ, chiếm 60,3%².

ĐNGV tham gia giảng dạy ở các chương trình quốc tế ngày một gia tăng. Hiện nay, có 20 cơ sở GDĐH của Việt Nam triển khai các “chương trình tiên tiến” chủ yếu trong lĩnh vực: khoa học; công nghệ; kỹ thuật; toán (STEM) và kinh doanh, bằng cách áp dụng chương trình giảng dạy bằng tiếng Anh của các trường đại học hàng đầu thế giới³.

Tính đến ngày 31/5/2022, cả nước có: 770 chương trình đào tạo đã hoàn thành báo cáo tự đánh giá, 304 chương trình đào tạo được đánh giá nước ngoài và 466 chương trình đào tạo đã được công nhận đạt tiêu chuẩn chất lượng theo tiêu chuẩn trong nước⁴.

Ngày 01/6/2022, Tạp chí Times Higher Education (THE châu Á) đã công bố bảng xếp hạng các trường đại học khu vực châu Á năm 2022, trong đó Việt Nam có 5 trường đại học cùng góp mặt ở bảng này, đó là: Đại học Quốc gia Hà Nội, Đại học Quốc gia TP. Hồ Chí Minh, Đại học Bách khoa Hà Nội, Đại học Tôn Đức Thắng và Đại học Duy Tân⁵. Qua đó có thể thấy, chất lượng GDĐH từng bước được nâng lên đáp ứng yêu cầu hội nhập quốc tế ngày càng sâu, rộng.

Tuy nhiên, trước sự phát triển của khoa học - công nghệ, sự tác động của cuộc CMCN 4.0 và những yêu cầu mới của GDĐH, hiện nay ĐNGV ở các trường đại học còn tồn tại một số hạn chế, bất cập. Đó là, các trường chưa thực sự có chuyển biến mạnh về chất lượng đào tạo, cơ cấu ngành nghề còn mất cân đối chưa có định hướng rõ nét, chưa chú ý đến xu hướng phát triển của thời đại và yêu cầu của đất nước. Mặt khác, tỷ lệ sinh viên/giảng viên các trường còn thiếu chưa đáp ứng được yêu cầu thực tiễn.

Trình độ chuyên môn, nghiệp vụ của ĐNGV không đồng đều nên việc NCKH chưa phát huy tối đa tiềm năng thế mạnh vốn có của đội ngũ này mà chủ yếu chỉ phục vụ hoạt động dạy học.

Công tác đào tạo, bồi dưỡng (ĐTBD) ĐNGV chưa thực sự hiệu quả, chưa gắn với

chiến lược phát triển GDĐH. Cùng với đó, chế độ, chính sách còn chưa phù hợp, chưa kích thích khả năng cống hiến của họ trong thực hiện nhiệm vụ.

3. Một số giải pháp xây dựng đội ngũ giảng viên ở các trường đại học

Một là, nâng cao chất lượng ĐTBĐ ĐNGV.

Công tác ĐTBĐ ĐNGV có vai trò đặc biệt quan trọng trong quá trình phát triển của các trường đại học. Các trường đại học cần xác định rõ mục tiêu, vận dụng linh hoạt các hình thức ĐTBĐ, như: thường xuyên mở các lớp ĐTBĐ, tập huấn, hội thảo khoa học, thi giảng viên dạy giỏi; cử giảng viên đi giao lưu, hợp tác nghiên cứu, giảng dạy và học tập ở nước ngoài... Các hình thức bồi dưỡng tập trung vào việc nâng cao kiến thức, phương pháp giảng dạy và NCKH, nâng cao trình độ tin học, ngoại ngữ.

Cụ thể, bồi dưỡng cho ĐNGV bằng hình thức tham gia các lớp đào tạo tiên tiến, đào tạo trực tuyến để vừa nâng cao trình độ, vừa tiếp cận các mô hình dạy học mới, qua đó, giúp họ bổ sung kiến thức, đa dạng hóa các hình thức giảng dạy. Đồng thời, cần nhân rộng mô hình liên kết giữa nhà trường - nhà quản lý - nhà doanh nghiệp trên cơ sở đó, ĐNGV có thể tham gia trực tiếp vào quá trình thực hành trong các doanh nghiệp. Như vậy, ĐNGV có điều kiện đổi mới, sáng tạo, gắn lý luận với thực tiễn.

Bên cạnh đó, mỗi giảng viên cần tích cực tự giác, không ngừng học hỏi, cập nhật tri thức mới, tránh bị tụt hậu kiến thức, rèn luyện tác phong của nhà nghiên cứu; không được tự ti, giấu dốt hoặc thỏa mãn dừng lại, từ đó, có kế hoạch học tập, rèn luyện, tu dưỡng để tự hoàn thiện bản thân.

Hai là, đổi mới chương trình, nội dung đào tạo thích ứng với cuộc CMCN 4.0.

Đổi mới chương trình, nội dung đào tạo có ý nghĩa quyết định đến chất lượng dạy học của ĐNGV đại học. Theo đó, các trường

cần tiếp tục đổi mới chương trình, nội dung đào tạo theo hướng thích ứng với tác động của cuộc CMCN 4.0, xác định lĩnh vực đào tạo trọng tâm đáp ứng nhu cầu của thị trường chuyển đổi số. Song song với mục tiêu trên, các trường cần nghiên cứu xây dựng chương trình đào tạo bảo đảm tính logic, kế thừa và liên thông giữa các trình độ; khắc phục sự trùng lặp giữa các môn học, cấp học, bậc học. rà soát, bổ sung nội dung các môn học theo hướng phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực của người học; kết hợp chặt chẽ lý thuyết với thực hành sát với mô hình, mục tiêu đào tạo.

Thiết kế chương trình linh hoạt, kiến thức cập nhật phát triển các kỹ năng chuyên môn phù hợp với cuộc CMCN 4.0. Bên cạnh đó, cần mở rộng cung cấp thêm các khối kiến thức liên ngành về công nghệ thông tin, quản lý mạng, khai thác dữ liệu, bảo mật,... tạo cho người học có thể thích nghi nhanh với sự thay đổi của công nghệ, làm việc hiệu quả trong môi trường chuyển đổi số. Các kỹ năng quan trọng cần được thể hiện trong chuẩn đầu ra của chương trình đào tạo, như: kỹ năng làm việc nhóm, kỹ năng sáng tạo, tư duy phản biện, tư duy hệ thống, đặc biệt là ý thức học tập suốt đời.

Sử dụng linh hoạt các hình thức giảng dạy, trong đó có giảng dạy online (E-Learning), thiết kế môi trường ảo để người học và người dạy có thể tương tác lẫn nhau và truyền đạt thông tin,... Sử dụng hệ thống máy tính và dữ liệu lớn (Big Data) để thiết kế chương trình, tổ chức giảng dạy cho từng đối tượng một cách hiệu quả nhất.

Ba là, đẩy mạnh hoạt động NCKH.

Tăng cường NCKH song song với hoạt động đào tạo, vì NCKH góp phần nâng tầm vóc, vị thế các trường không chỉ trong nước mà còn trên thế giới. Đồng thời, phối hợp chặt chẽ với các doanh nghiệp hoạt động trong lĩnh vực công nghệ thông tin, chia sẻ kinh nghiệm, nguồn lực, dự báo nhu cầu lao

động, xây dựng chuẩn đầu ra đáp ứng yêu cầu ngành, nghề thực tế.

Tạo điều kiện thuận lợi cho ĐNGV tham gia các nhóm nghiên cứu, đề tài, dự án..., đặc biệt là có chương trình hỗ trợ cho ĐNGV có các bài báo đăng trên các tạp chí thuộc hệ thống ISI, SCOPUS...

Bốn là, tăng cường đầu tư cơ sở vật chất, trang thiết bị hiện đại đáp ứng yêu cầu học tập, nghiên cứu của ĐNGV và sinh viên.

Đây là vấn đề rất quan trọng, tạo cơ sở, động lực thúc đẩy quá trình đổi mới, nâng cao chất lượng giáo dục và đào tạo, nhằm hướng tới mục tiêu xây dựng nhà trường thông minh thích ứng với cuộc CMCN 4.0. Để thực hiện tốt nội dung này, các trường cần nâng cao chất lượng cơ sở vật chất, trang thiết bị hiện đại phục vụ học tập, nghiên cứu của giảng viên và sinh viên.

Tập trung củng cố hệ thống giảng đường, phòng học, thư viện số; tăng cường các trang, thiết bị hiện đại, bảo đảm đầy đủ, đồng bộ, thống nhất cho hoạt động dạy, học và nghiên cứu; đặc biệt, chú trọng kết hợp chặt chẽ giữa nghiên cứu cơ bản với nghiên cứu ứng dụng, tổng kết thực tiễn, phát triển lý luận.

Năm là, phát triển ĐNGV.

Trước hết, cần rà soát, đánh giá kỹ lưỡng nhu cầu xã hội để xây dựng chiến lược phát triển các ngành đào tạo đại học. Từ đó, có chiến lược phát triển ĐNGV phù hợp bảo đảm phát triển cả về số lượng, chất lượng và cơ cấu hợp lý, chất lượng luôn luôn được củng cố và nâng cao.

Tăng cường phát triển ĐNGV có trình độ tiến sỹ và học hàm giáo sư, phó giáo sư có nhiều kinh nghiệm giảng dạy cũng như trong NCKH. Đồng thời, bảo đảm cân đối về độ tuổi, giới tính, trình độ chuyên ngành giảng dạy gắn với chuyên môn được đào tạo.

4. Kết luận

Trong bối cảnh CMCN 4.0 hiện nay, nhiệm vụ xây dựng ĐNGV đại học trở thành

yêu cầu cấp thiết nhằm bảo đảm chuẩn hóa về trình độ, năng lực, cơ cấu phù hợp, đáp ứng nhu cầu xây dựng và phát triển đất nước. Để thực hiện tốt công tác này, các trường đại học cần triển khai đồng bộ, hợp lý các nội dung phát triển về số lượng, chất lượng và cơ cấu, nhằm thực hiện hiệu quả tối đa nhiệm vụ giảng dạy của các cơ sở đào tạo nói chung và trường đại học nói riêng góp phần nâng cao chất lượng giảng dạy nền giáo dục hiện nay. □

Chú thích:

1. Đảng Cộng sản Việt Nam. Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII. Tập I. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, 2021, tr. 232 - 234.
2. Số liệu thống kê giáo dục đại học năm học 2019 - 2020. <https://moet.gov.vn>, ngày 28/6/2021.
3. Hơn 28% giảng viên đại học có trình độ tiến sỹ. <https://zingnews.vn>, ngày 03/01/2021.
4. 304 chương trình đào tạo được công nhận đạt chuẩn nước ngoài. <https://zingnews.vn>, ngày 02/7/2022.
5. 5 trường đại học Việt Nam được xếp hạng tại The châu Á 2022. <https://vneconomy.vn>, ngày 03/6/2022.

Tài liệu tham khảo:

1. Nguyễn Phan Anh. Cách mạng công nghiệp 4.0 và yêu cầu đối với hệ thống giáo dục Việt Nam. Tạp chí Tài chính, số 9, 2018.
2. Ngô Văn Hà. Thực trạng và giải pháp xây dựng ĐNGV đại học hiện nay. Tạp chí Lịch sử Đảng, số 11, 2012.
3. Nguyễn Thị Thu Hương. Xây dựng đội ngũ giảng viên trong trường đại học - thực trạng và giải pháp. Tạp chí Khoa học Đại học quốc gia Hà Nội, Luật học, số 28, 2012.
4. Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 04/11/2013 của Ban Chấp hành Trung ương về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế.
5. Quyết định số 69/QĐ-TTg ngày 15/01/2019 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Đề án nâng cao chất lượng giáo dục đại học giai đoạn 2019 - 2025.